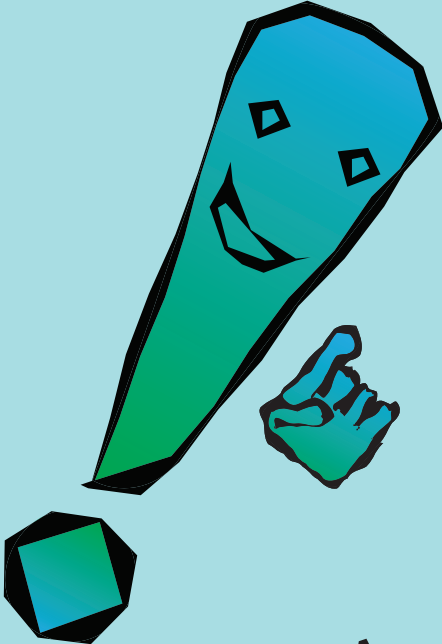

DÖMSÖDY ANDREA – HIDVÉGI KRISZTINA – TÓTH VIKTÓRIA – CS. BOGYÓ KATALIN

INFORMÁCIÓZZI!

DE MIÉRT

Színes útmutató az információ
és a könyvtárak használatához

Könyvtárostanárok Egyesülete
2021

első borító

Dömsödy Andrea – Hidvégi Krisztina – Tóth Viktória – Cs. Bogyó Katalin

szerzők

INFORMÁCIÓZZ! DE MIÉRT?

Színes útmutató az információ és a könyvtárak használatához

főcím

alcím

Cimlap

KÖNYVTÁROSTANÁROK EGYESÜLETE

Budapest

2021

kiadó

*megjelenés
helye*

kiadás ideje

A könyv megjelenését támogatta:
Emberi Erőforrások Minisztériuma

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

A könyv első, elektronikus változatának létrejöttét az EFOP-3.4.3-16-2016-00010 Az Eszterházy Károly Egyetem fejlesztése a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében projekt támogatta.

Szerkesztő: Dömsödy Andrea

ISBN 978-615-81914-1-8

közreműködők

Illusztrálta: Pataki Marianna
Tervezte: Szabó Imola Julianna
Olvasószerkesztő: Csörgei Andrea
Szakmai lektor: Csörgei Andrea
A korábbi változatok szakmai lektorai: dr. Varga Katalin és Melykóné Tőzsér Judit
© szerzők, illusztrátor, 2021

1. (nyomtatott) kiadás
Készítette az Extra Média Nyomda Kft.
8000 Székesfehérvár, Fecskepart, 4054/1.
Felelős vezető: Szabó Dániel
Felelős kiadó: A Könyvtárostánárok Egyesületének elnöke
www.ktep.hu

impresszum

KÖNYVTÁROSTANÁROK
EGYESÜLETE

*Címlap hátoldala
(verző)*

ELŐSZÓ

KEDVES INFORMÁCIÓÉHES DIÁK!

Tudom, egy újabb „tanulnivaló”!

Valószínűleg, azt gondolod, sok mindent már tudsz. Egyetértünk, mégis arra invitállak, légy nyitott a megismerésére!

Hogyan tudnálak meggyőzni erről téged én, aki 20 évig a kölcsönzöpult egyik oldaláról, majd közel 30 éve könyvtárostánárként vagyok szerelmes az információzásba? Téged, aki lehetsz a könyvtár illatával éppen ismerkedő, vagy gyakorlott „könyvtárlakó”.

Mindig azokat a tanárokat szerettem diákként, akik inkább kérdeztek, mint közöltek/ kinyilatkoztattak/tanulni valót adtak ki. Akik engedték, sőt, rávették arra, hogy gondolkozzak, merjek kételkedni.

Te hogy vagy ezzel? Valamikor olvastam egy Einstein idézetet, amely ebben erősít meg: *„Tulajdonképpen csoda, hogy a modern oktató üzemek még nem fojtották meg egészen a szent kutató szent kíváncsiságot, hiszen ennek a kényes növénykének a támogatáson kívül főként szabadságra van szüksége; e nélkül feltétlen tönkremegy.”* (idézi: Bodó, 1985, 82.)

Nos, azt hiszem ez a könyv azért fontos neked, hogy segítsen eligazodni a rád zúduló adatok között, hogy tudatos döntéssel szerezd meg a releváns információt, hogy táplálja a kíváncsiságod és megadja hozzá a szabadságot.

KEDVES KOLLÉGA!

Tudom, egy újabb tankönyv...

Remélem, jól „ismerlek” és ez a mondat más hangsúllyal szólal meg a fejedben, mint a diákoknak. Vajon hány éve vársz erre? Mikor is jelent meg legutóbb a könyvtárhasználat tanítását segítő kiadvány? Mekkora gyűjteményed van a régi kedves kollégák, a nagy elődök könyveiből kiemelt szemelvényekből? A továbbképzések, szakmai napok, műhelymunkák során összegyűjtött jó gyakorlatokból? Értékes anyag, vigyázz rá, de most egy olyan kiadványt tartasz a kezvedben, melyben rendszerbe foglalva, mégis szabadságot biztosítva találsz meg mindazt, amit velünk együtt remélhetően te is fontosnak tartasz.

A kötet fejezetei az információzás minden fázisában segíteni fognak. Az előre tervezhető könyvtárhasználati órákon, a könyvtárhasználatra épülő szakórákon vagy az S.O.S. segítséget kérő diákok támogatásánál. Számomra már a szerzők neve garancia volt, hogy érdemes megismerni, támaszkodni rá a mindennapokban, és nem is csalódtam.

Az innovátor mesterpedagógus programom mottója volt ez az Albert Einstein idézet: *„Az oktatásnak olyannak kell lenni, hogy a felkináltakat, mint értékes ajándékot és nem mint nehéz kötelességet fogadják be.”* (idézi: Calaprice, 1996, 40.)

Cserlakiné Hagymássy Krisztina
könyvtárostánár, a KTE elnöke

TARTALOMJEGYZÉK

5	Előszó	← fejezetcímek
6	Tartalomjegyzék	
8	Információs problémamegoldási folyamatok	
17	Bevezetés	
18	Használati útmutató	

oldal-
számok →

23 I. Információ

24	Információ
28	Információs társadalom
32	Az információ befolyása
36	Az információ kezelése, kordában tartása...
38	Információs műveltség

43 II. Információforrások

44	Forrástípusok dilemmái
46	Dokumentumtípusok forma szerint
50	A könyv
52	A könyv formai elemei
54	A könyv tartalmi egységei
56	Elektronikus dokumentumok
58	Időszaki kiadványok
64	Dokumentumtípusok használat szerint
66	Dokumentumtípusok tartalom szerint
68	Kézikönyvek, segédkönyvek
74	Saját dokumentum létrehozása

77 III. Információs intézmények, könyvtárak

78	Információs intézmények
84	A könyvtári gyűjtemény
88	Könyvtári terek
92	Raktári rend
98	Könyvtári szolgáltatások
100	Könyvtári szolgáltatások otthonra
104	Könyvtári szolgáltatások helyben
108	A könyvtárhasználat feltételei
112	Könyvtártípusok
120	A könyvtárak története
124	A jövő könyvtára

127 IV. Információ- és forráskeresés

- 128 A keresés okai
- 130 A feladat, a keresés tervezése
- 134 Keresési stratégiák
- 138 A keresés tárgya, módja, taktikái
- 140 Információkereső nyelvek
- 142 Keresés kulcsszavakkal
- 144 Keresés adatbázisokban
- 146 Keresőkérdés pontosítása
- 150 Böngészés és teljes szövegben keresés
- 152 Katalógusok és bibliográfiák
- 156 Keresés az interneten
- 158 Forráskiválasztás

165 V. Információ- és forráshasználat

- 166 Az információhasználat lépései
 - 168 Az információ kinyerése
 - 172 Az alkotás
 - 176 Forrásjelölés
 - 178 Bibliográfiai adatok
 - 182 Hivatkozási stílus
 - 186 Irodalomjegyzék
 - 190 Idézés
 - 192 Munka megformázása
 - 194 Az alkotás után
-
- 197 Utószó
 - 198 Felhasznált irodalom
 - 202 Gyakori rövidítések az információ és a könyvtárak világában
 - 205 Mutató
 - 217 Mellékletek

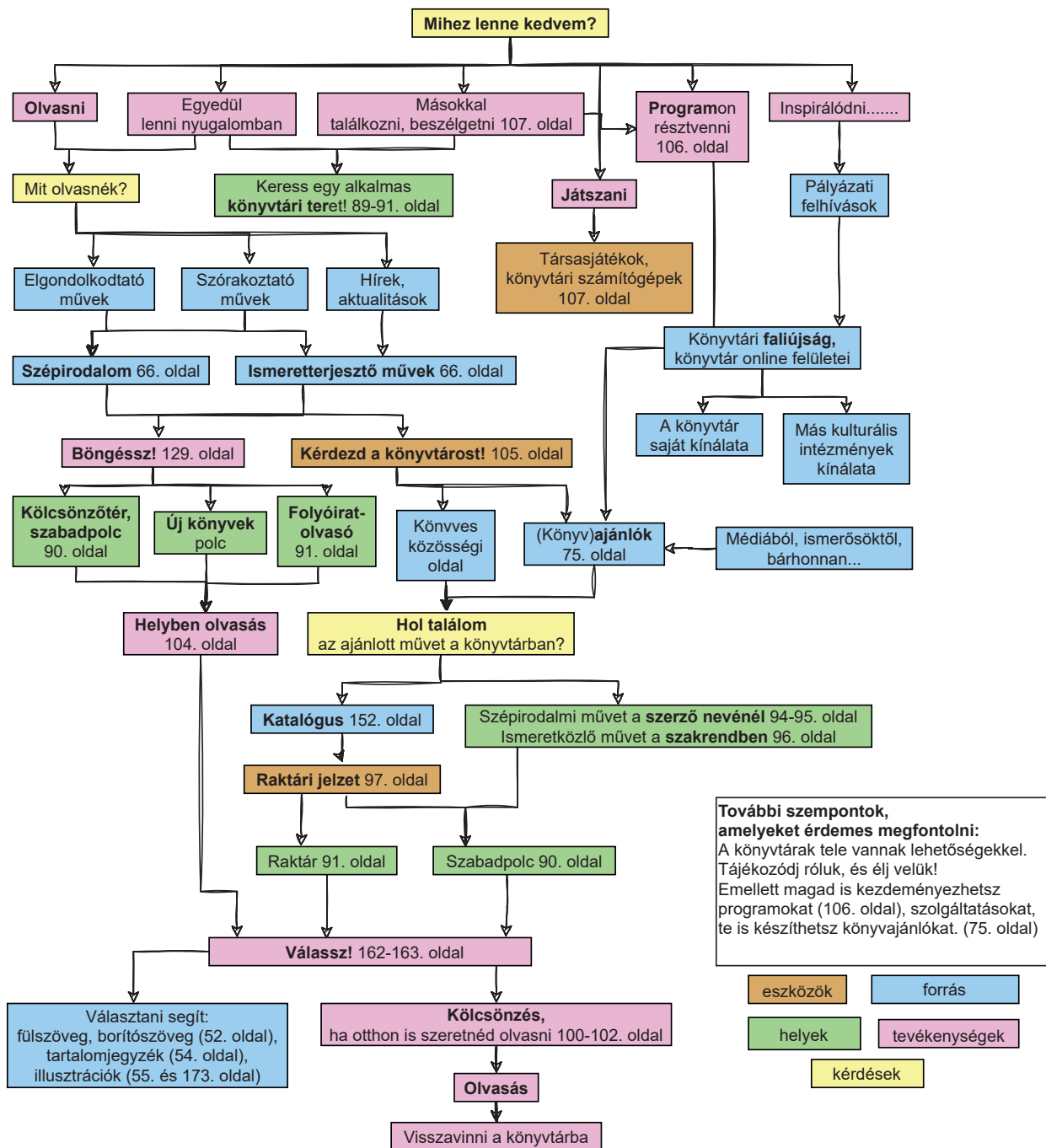

Ez a tartalomjegyzék mutatja a kézikönyv tartalmi felépítését, vagyis a téma elméleti logikáját. Ha tudod mit keresel, biztosan megtalálod benne. Ha mégsem, használd a mutatót!

A következő oldalakon pedig folyamatábrákat találsz, melyek vizuális tartalomjegyzékek. Egy-egy problémahelyzetben mutatják a főbb teendőket és azt, mely oldalakon találhatsz hozzájuk segítséget.

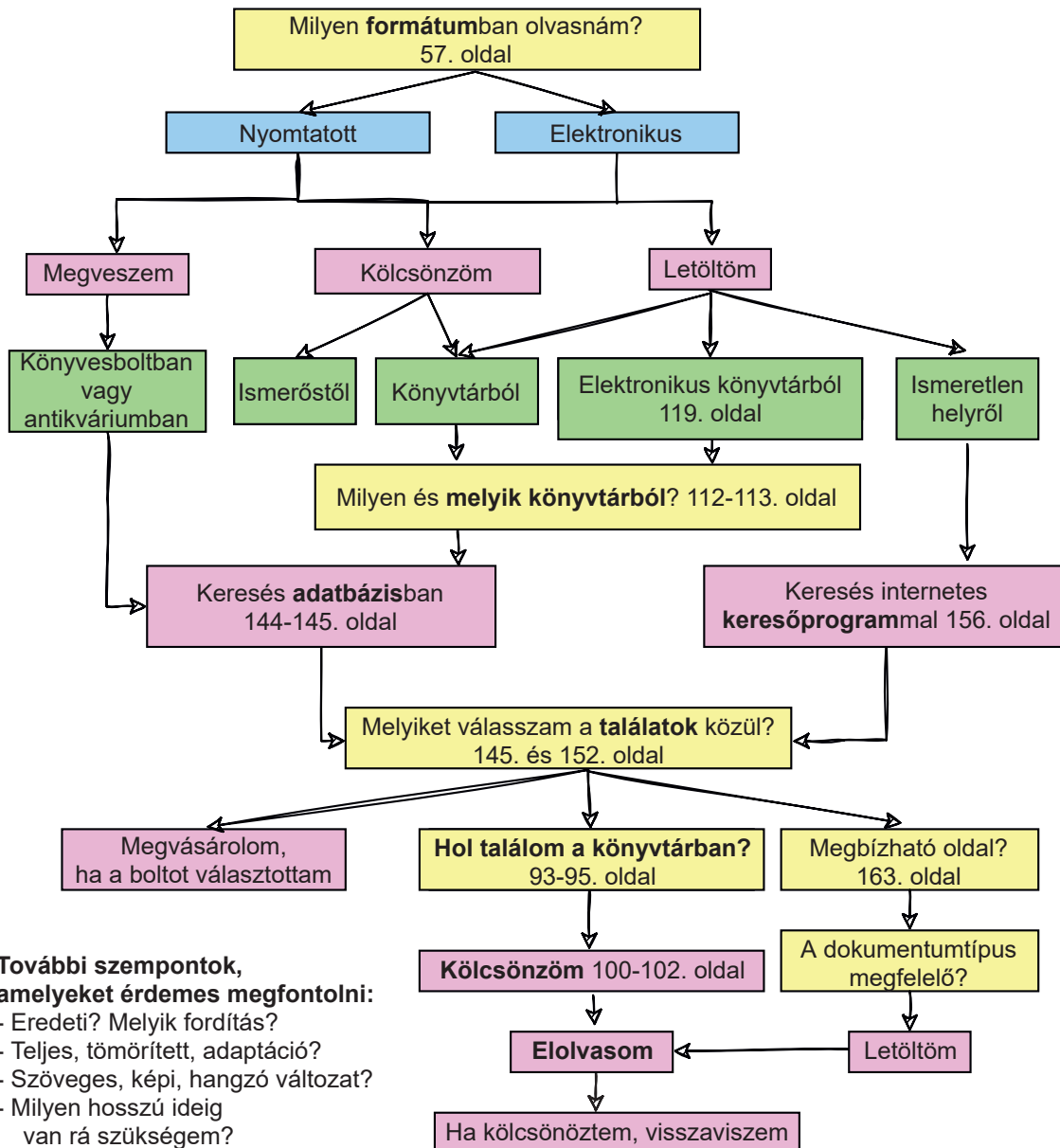
MIT CSINÁLJAK, MIT OLVASSAK?

SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGET KERESÉK

EL KELL OLVASNOM A KÖTELEZŐ OLVASMÁNYT

VAGYIS EGY KONKRÉT MŰVET KERESEK, AMINEK TUDOM AZ ADATAIT

További szempontok, amelyeket érdemes megfontolni:

- Eredeti? Melyik fordítás?
- Teljes, tömörített, adaptáció?
- Szöveges, képi, hangzó változat?
- Milyen hosszú ideig van rá szükségem?
- Milyen hosszú?
- Róla szóló művet is szeretnék?

kérdések

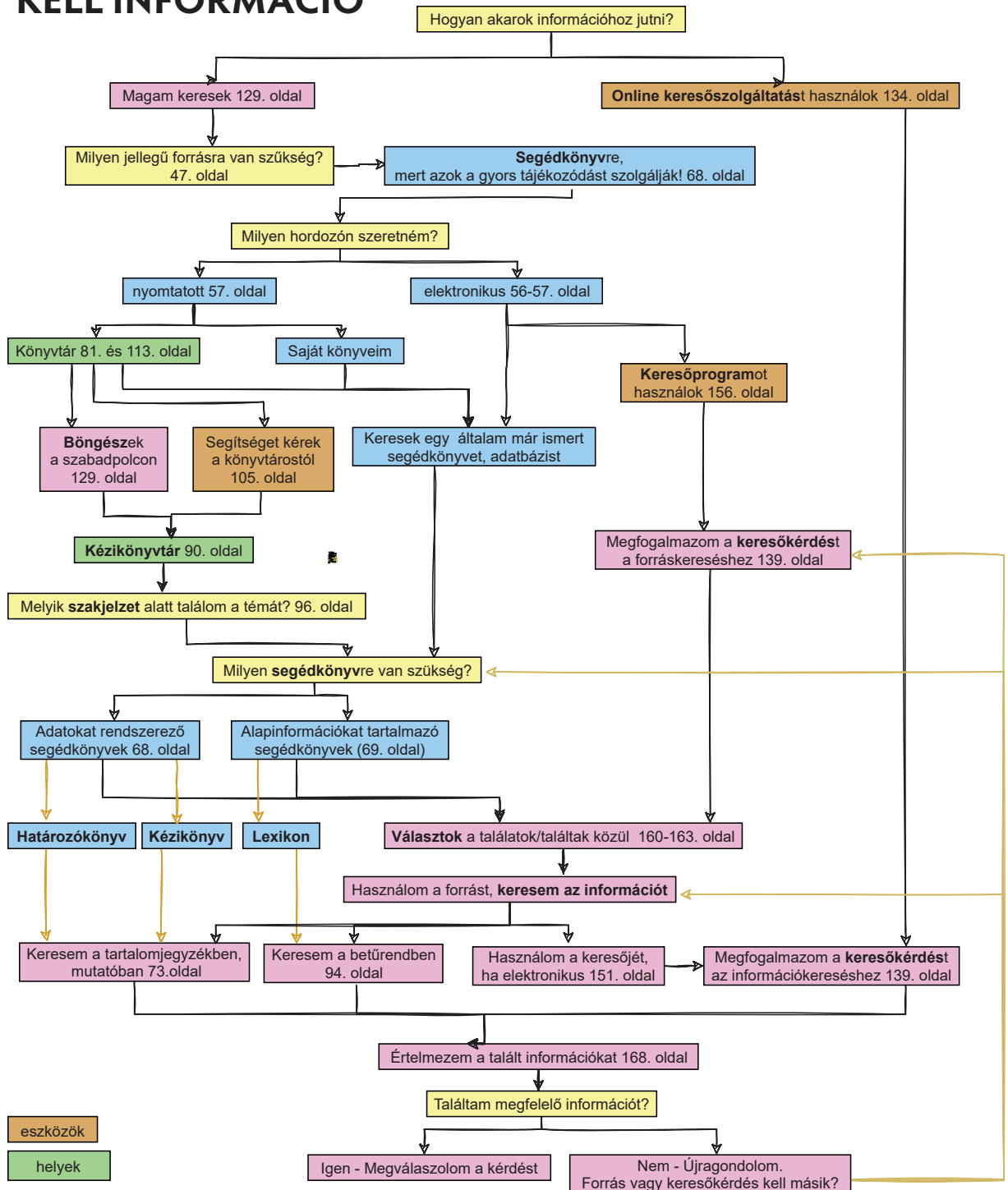
tevékenységek

helyek

források

MOLNÁR VAGY FÜSTIFECSKÉT LÁTTAM?

EGY ELDÖNTENDŐ KÉRDÉS MEGVÁLASZOLÁSÁHOZ KELL INFORMÁCIÓ

További szempontok, amelyeket érdemes megfontolni:

- Ez a folyamat, a látszat ellenére csak néhány perc, ha megfelelő az információs műveltség.
Ha kevésbé vagy járatos az információzásban, akkor hosszabb is lehet.

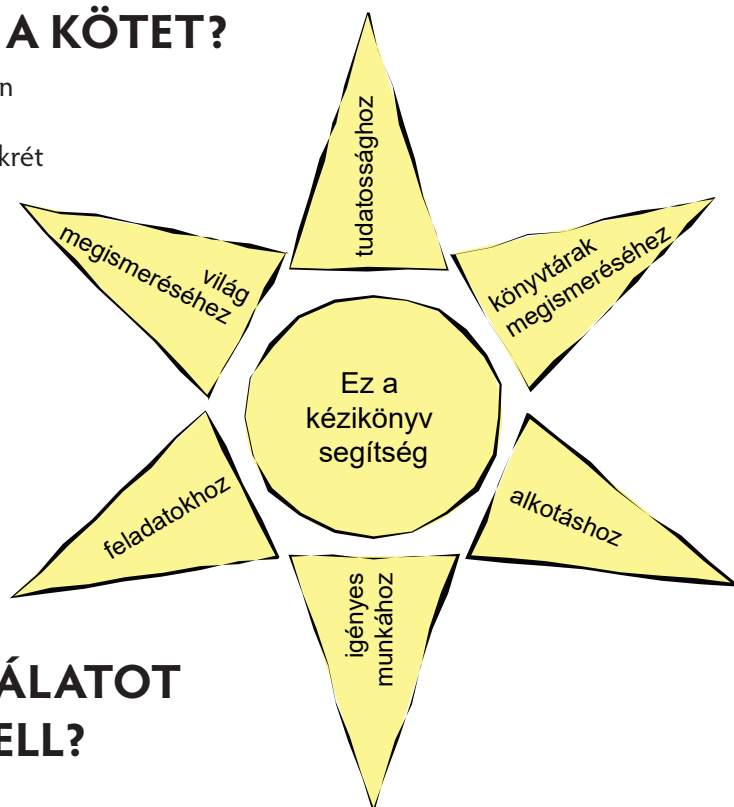
- Természetesen ebben az esetben is több sikeres megoldásmód, útvonal van. Ez itt csak néhány javasolt.

BEVEZETÉS

Az információk fontosak életünkben, így érdemes sok szempontból és alaposan megismerkedni a velük való munkával, ezért lett ilyen terjedelmes ez a könyv. Sok benne a példa, az illusztráció és a magyarázó kép, hogy segítsünk abban a folyamatban, hogy kezdő használóból haladóvá, majd profivá válhass.

KINEK, MIRE VALÓ EZ A KÖTET?

Jól használható ez a kézikönyv, ha általában szeretnéd megismerni az információ és könyvtárak világát, és akkor is, ha egy konkrét feladatot szeretnél megoldani.

A KÖNYVTÁRHASZNÁLATOT TÉNYLEG TANULNI KELL?

Igen, ha nem jársz könyvtárba.

Rengeteg olyan lehetőség van, amiről lehet, hogy még nem hallottál, így nem is tudod, hogy szükséged van-e rá. Másrészt a könyvtárhasználati tudás nemcsak a könyvtárban végzett munkát jelenti, hanem sok más helyzetben is hasznosítható, ahol információra van szükség. Pl. az internethasználat legtöbb területén.

Igen, ha jársz könyvtárba.

A könyvtárak, az információforrások, a keresési lehetőségek folyamatosan fejlődnek, mindig lehet olyan terület, részlet, eszköz, forrás, amivel még nem találkoztál, amiről többet szeretnél tudni.

Kézikönyvünk szól mindazoknak, akik gondolkodnak, akik nemcsak végrehajtják, amit mondanak nekik, hanem kérdeznek, kíváncsiak. Szól azoknak, akik szeretnének sikeresek, hatékonyak lenni feladataik megoldásában.

HASZNÁLATI ÚTMUTATÓ I.

MI EZ?

Ez egy könyv. Ez egy kézikönyv. Ez egy nyomtatott kézikönyv. De **dokumentumtípusa** sokféleképpen meghatározható, melyben ez a kézikönyv is segít.

fejezetcím

utaló
oldal száma

HOGYAN HASZNÁLJAM?

Képzeld el úgy, mint egy interaktív történetet, egy kalandválasztós regényt! Mindenkinek másra kell a könyvtár. Sokféle helyzetben, sokféle probléma megoldásában segíthet a könyvtár használata, így nem lehet olyan kézikönyvet írni, ami egy úton vezet végig. Neked kell feltenni a kérdéseket, azokat megtalálni a tartalomjegyzékben, és azok mentén kialakítani a saját tevékenységedet, a saját történetedet. Közben pedig figyelj a nyomokat, vagyis az utalókat, hogy mindig a legalkalmasabb útra kanyarodj! Több út létezik, úgy mint egy interaktív történetben...

utalószó

TANÁCS: Alkalmazd gyorsolvasási technikákat, keresd a kulcsszavakat! Lapozz/ugorj mindig a megfelelő fejezetre! Ami éppen nem érdekel, vagy már tudod, azt ugord át! De ügyelj, ne kövesd el a **lepkehibát**, vagy a történeteknél maradva, ne veszítsd el a küldetésed! Ne térdj le az útról, mert rosszul járhat, mint Piroska.

A FEJEZETEK FELÉPÍTÉSE

A **fejezetcím**eket az oldalpár bal oldalának tetején láthatod. Előfordul, hogy egy fejezet ettől hosszabb. Ebben az esetben a fejezetcímet a következő oldalpáron is megismételtük és római számmal jeleztük, hogy folytatás.

Kézikönyvünk segíti a folyamatos kérdezést. Már eleve felteszi a kérdések egy részét, amit te is feltehetnél. Ezeket alcímben láthatod. Igyekeztünk meghallani a kérdéseidet és azokra választ adni. De a miérteknek sosincs vége...

TANÁCS: Kérdezz folyamatosan! A válaszok vagy az azokhoz szükséges információk pedig a könyvtárakban, az információforrásokban vannak. Ilyen színű szövegdobozokban további hasznos tanácsokat találsz a kötetben.

DEFINIÍCIÓ: A fontosabb fogalmakhoz meghatározást, vagyis definíciót ilyen szövegdobozokban találhatsz. Ezek segítenek annak megértésében. Nem céljuk, hogy megtanuld azokat. Nem elmondani kell tudnod, hanem érteni.

HOGYAN HASZNÁLJAM?

← *alfejezet cím*

A **tartalomjegyzék** mutatja a kézikönyv összes fejezetének a címét. Ennek segítségével áttekintheted, melyik nagyobb témakörrel hol olvashatsz. A fejezetek sorrendje mutatja a kézikönyv felépítésének logikáját is.

A tartalomjegyzék az oldalpárok címeit mutatja. Amennyiben egy témakör több oldalpárt is kitesz, akkor a fejezetcímet az újabb oldalpáron megismételjük és római számokkal jelöljük, hogy folytatás. Ezeket a tartalomjegyzékben külön nem tüntetjük fel.

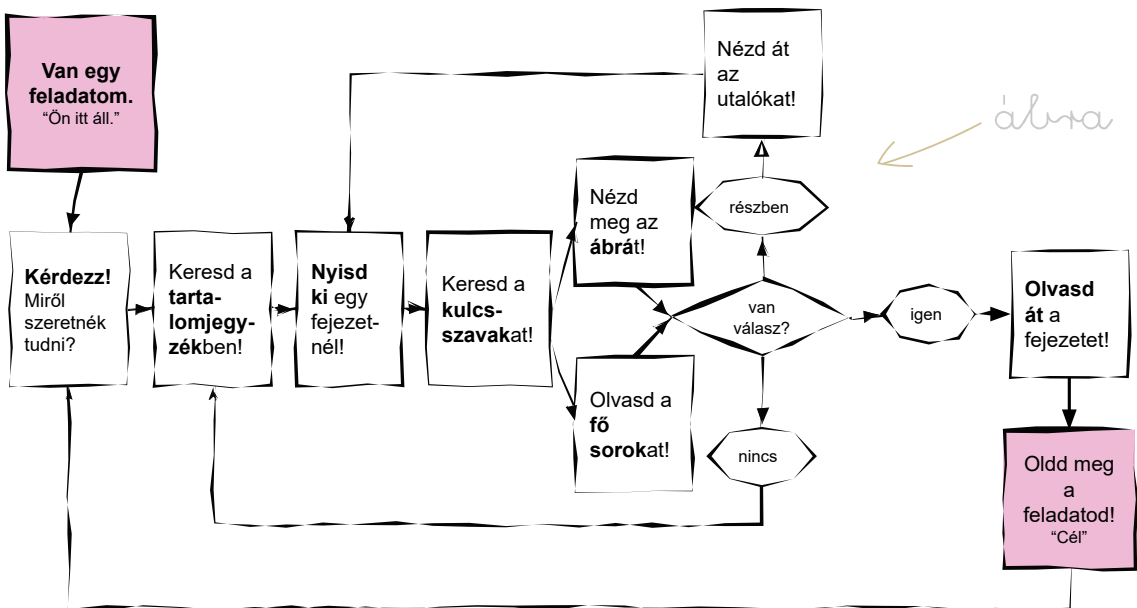
A fejezetekben található alfejezeteket a tartalomjegyzék nem tartalmazza. Ennek oka az, hogy sok van belőlük, amitől a tartalomjegyzék áttekinthetetlen lenne, és emiatt kevésbé tudná segíteni a kötetben való tájékozódást.

A **mutató** segíti az egyes résztémák, fogalmak megtalálását, azzal, hogy megmutatja, melyik oldalon, oldalakon van róla részletesebben szó. Ezt a kézikönyv végén találod.

I 73.

Az **utalók** az egyes alfejezetek között teremtenek kapcsolatot. „Összelinkelik”, összekapcsolják azokat. Ha egy téma szorosan kapcsolódik egy másikhoz, vagy a téma egy másik nézőpontból is bemutatásra kerül, akkor az információ jelének, az i betűnek a „hátizsákjában” megtalálod, melyik oldalon olvashatsz még róla. Az utaló ahhoz a fogalomhoz kapcsolódik, amit a mellette lévő szövegrészben más színnel látsz kiemelve.

I 72.

AZ ÁBRÁK HOGYAN VISZONYULNAK A SZÖVEGHEZ?

Kézikönyvünk elektronikus változatával ellentétben ebben a nyomtatott változatban az ábrákon bemutatott tartalmakat ritkán ismételjük meg. Az ábrák mellett lévő szöveg inkább kiegészíti azokat. Egy-egy összetettebb ábrához többféle kiegészítés tartozik. Ezek gyors megtalálását számokkal vagy betűjelekkel segítjük. Az ábrán lévő számot vagy betűt kell keresni az oldalpáron lévő szövegben.

HASZNÁLATI ÚTMUTATÓ II.

PÉLDÁK

A megértést segíthetik a példák. Információt számos élethelyzetben használunk, így a példákat is többféleképpen hozzuk. Ezeket jelölik a # figurák. A különböző színű szövegdobozok pedig a különböző élethelyzeteket. Az így jelölt szövegdobozokban következetesen mindig ugyanarra a **feladat**ra találhatsz példát. Mindhárom a madarokról szól, de más helyzetekben, így más céllal. Ebből következően a munkafolyamatok is mások.

DEFINÍCIÓ: Hashtag: # (ejtsd: hesteg): Az internetes felületeken az egyes témák, vagyis kulcsszavak, internetes nyelven tag-ek megjelölésére, kiemelésére használják a # (hash, magyarul: kettőskereszt) jelet

HÉTKÖZNAPI helyzet:

Egy olyan probléma, melynek megoldása egy cselekvés vagy egy tárgy elkészítése. Jelen esetben cél egy madáretető.

GYORS, egyszerű információigény helyzete:

Egy egyszerű kérdésre kell egy többnyire adatszerű válasz. Jelen esetben: Milyen madarat láttam? Ha két madarat kell megkülönböztetni, akkor 1-2 madárhatározót nyitok ki és csak a képeket nézem.

TUDOMÁNYOS kutatás jellegű helyzet: Egy alapos szakirodalmi kutatást és elmélyedést igénylő feladat. Jelen esetben a madarak viselkedése és a természet állapota közötti összefüggés kutatása. Ez lehet egy iskolai dolgozat, de egy tudományos publikáció is.

HOGYAN SEGÍTI A KÖNYVEK HASZNÁLATÁT?

Ezt a kézikönyvet úgy építettük fel, hogy formája, részei is segítenek abban, hogy a könyvekről és használatukról tanulhass. Egyrészt az egyes fejezetek segítő információkat nyújtanak. Másrészt ez a könyv számos olyan elemet tartalmaz, ami a nyomtatott könyveket jellemzi. Azért, hogy a részeket biztosan felismerd, rá is írtuk elnevezésüket. Ezt halványabb betűszínnel jelöltük.

TOVÁBBI TANÁCSOK

A **fülek** belső oldalán találsz segédleteket. Ezek olyasmik, amik ezen kézikönyv és az információt igénylő feladatmegoldások során hasznosak. Hajtsd ki, és akkor a könyv szövege mellett láthatod!

A **könyvjelző** segít a könyvben aktuálisan fontos részeket bejelölni, hogy gyorsan pont ott tudd kinyitni, ahol kell. Erre használhatod a beragasztott szalagot. A füleket is behajthatod oda, és természetesen bármilyen más könyvjelző lapokat is használhatsz.

PÉLDÁK

FORRÁSAJÁNLÓ: Egyes témáknál találhatsz forrásajánlókat. Ezeket mindig ilyen színű szövegdobozban láthatod. Ezek vagy részletesebb leírásokat ajánlanak vagy valamely forrás közvetlen kipróbálására buzdítanak.

A kötet végén található Felhasznált irodalom jegyzékében találsz a szerzők által használt forrásokat. Böngészhetsz ezek között is, hátha rábukkansz téged érdeklő művekre!

TANÁCS: Keres magad információt az információ- és könyvtárhasználról is! Kérdezd a könyvtárost!

Minden témát megtalálhatsz a kötet online változatában is. Ott mindegyikről hosszabban, több példával nyújtunk segítséget.

HOGYAN VISZONYUL AZ ELEKTRONIKUS VÁLTOZATHOZ?

Ezen nyomtatott kötet megjelenését megelőzte három elektronikus kézikönyv. A négy változat alcímében különbözik. Az alcím azt is mutatja, miben számíthatsz másra.

A kézikönyvek 5 fő része ugyanaz. Az elektronikus változatok fejezetcímei teljesen megegyeznek. Ezen nyomtatott változatban viszont a fő részekben belüli fejezetek és alfejezetek címei csak hasonlóak. Az elektronikus Főszöveg változatban az alfejezetek címei szintén tartalmazznak kérdéseket, melyek helyenként megegyeznek, helyenként hasonlítanak a nyomtatott változat alfejezeteihez.

Kezdőknek: sok ábrával, egyszerűbb megfogalmazásokkal, a nyomtatott kötetből hosszabb magyarázatokkal: Dömsödy Andrea (szerk., 2020): Információzz! De miért? Kérdések és válaszok az információ és a könyvtárak használatáról. Kezdők számára. Eger, EKE, URL: https://pegazus.uni-eszterhazy.hu/tankonyv/informaciozz_de_miert_kezdo/ Utolsó letöltés: 2021.11.04.

Haladóknak: kevesebb ábrával, de egyes témákban bővebb tartalommal: Dömsödy Andrea (szerk., é.n.): Információzz! De miért? Kérdések és válaszok az információ és a könyvtárak használatáról. Eger, EKE, URL: https://pegazus.uni-eszterhazy.hu/tankonyv/informaciozz_de_miert/ Utolsó letöltés: 2021.11.04.

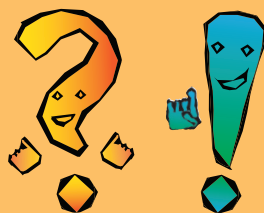

Pedagógusoknak: koncepcióval, követelményekkel, módszertani tanácsokkal, ötletekkel: Dömsödy Andrea (szerk., 2020): Információzz! De miért? Kérdések és válaszok az információ- és a könyvtárhasználatra való felkészítésről. Módszertani kézikönyv. Eger, EKE, URL: https://pegazus.uni-eszterhazy.hu/tankonyv/informaciozz_de_miert_modszertani_kezikonyv/ Utolsó letöltés: 2021.11.04.

ÍRTA
DÖMSÖDY ANDREA

i. l.
iNFORMÁCIÓ

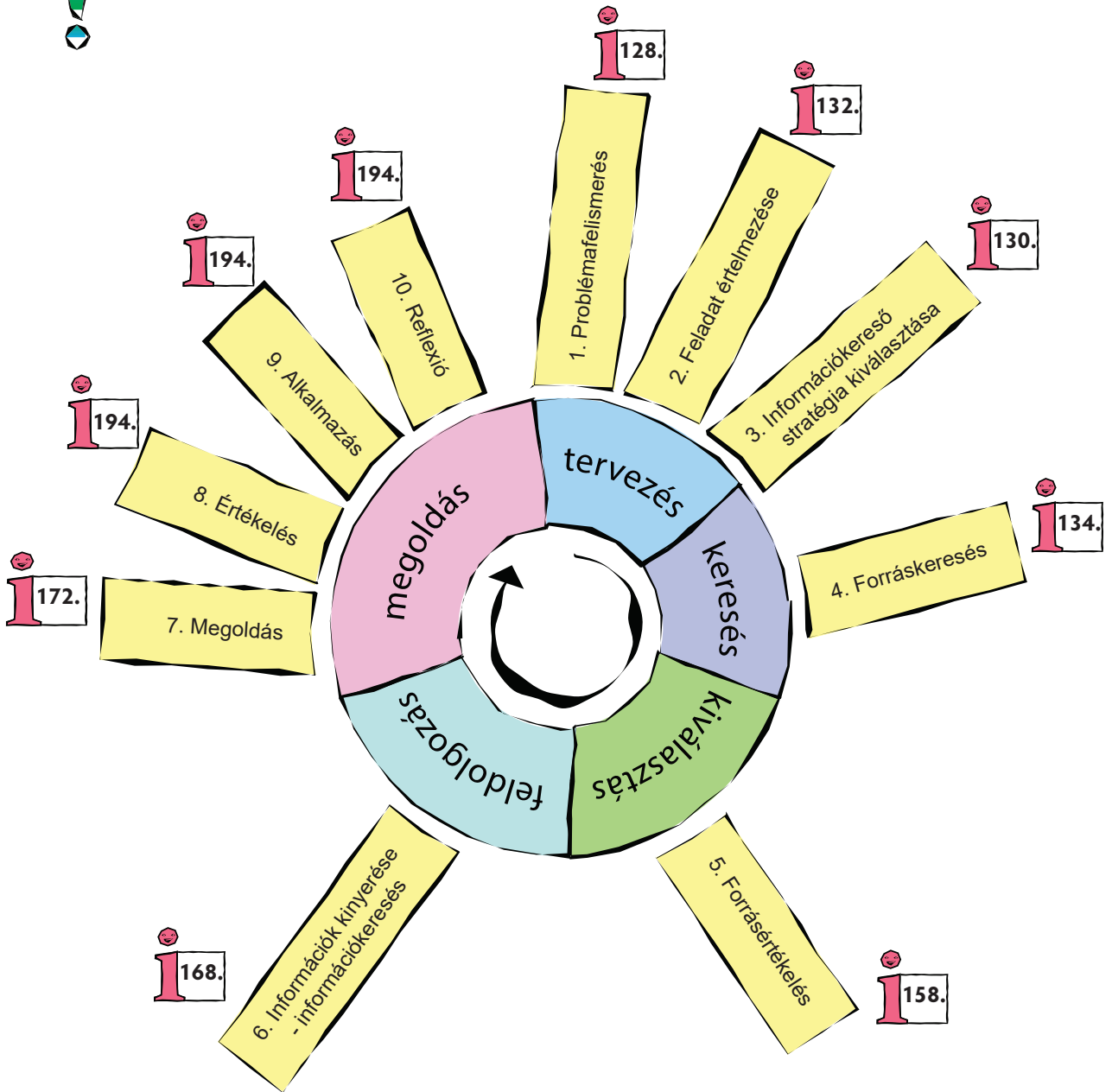

HOGYAN KELL INFORMÁCIÓZNI?

Tudni kell, hogy milyen lépései vannak, mert akkor tudunk hatékonyan dolgozni, tanulni. Ezek ismeretében tudunk döntést hozni, hogy nekünk mi fontos, hogyan fogjuk célunkat a leghatékonyabban elérni.

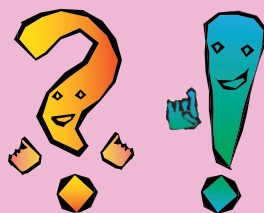
Az információs problémamegoldási folyamat az új információkat igénylő feladat elvégzésére irányuló tevékenységsor.

Az információs problémamegoldás lépéssorát sokféleképpen határozzák meg. De a lényeg, hogy a hatékony és sikeres munkához ezeken kell végigmenni. Az ábrán egyféle ajánlatot látsz. Kézikönyvünk ezen keresztül mutatja be a lépéseket. Ez a folyamat lehet néhány perc és akár több év is. Attól függ, mi a megoldandó probléma.

ÍRTA
HIDVÉGI KRISZTINA

II. iNFORMÁCIÓ- FORRÁSOK

HOGYAN ÉPÜL FÖL EGY IDŐSZAKI KIADVÁNY?

Az időszaki kiadványokban cikkek vannak, melyeket általában rovatokba rendez a szerkesztő. A cikkek sokfélék lehetnek. Pl.:

Vezércikk: Az adott szám legfontosabbnak ítélt írása, amit általában a címlapon találunk. A napi- és hetilapokat jellemzi.

Tanulmány: Ha a cikk hosszabb és tudományos írás, akkor tanulmánynak nevezzük.

3 Rovat: Az időszaki kiadványok rendszeresen jelentkező tartalmi egysége „fejezete”. Az állandó rovatokat rovatvezetők szerkesztik.

4 Cikk: Az időszaki kiadványokban megjelent önálló írásokat cikkeknek hívjuk. Olyan mű, amelynek saját címe és általában szerzője is van. Önmagában kerek egész, de nem önállóan jelenik meg, hanem egy kiadvány részeként.

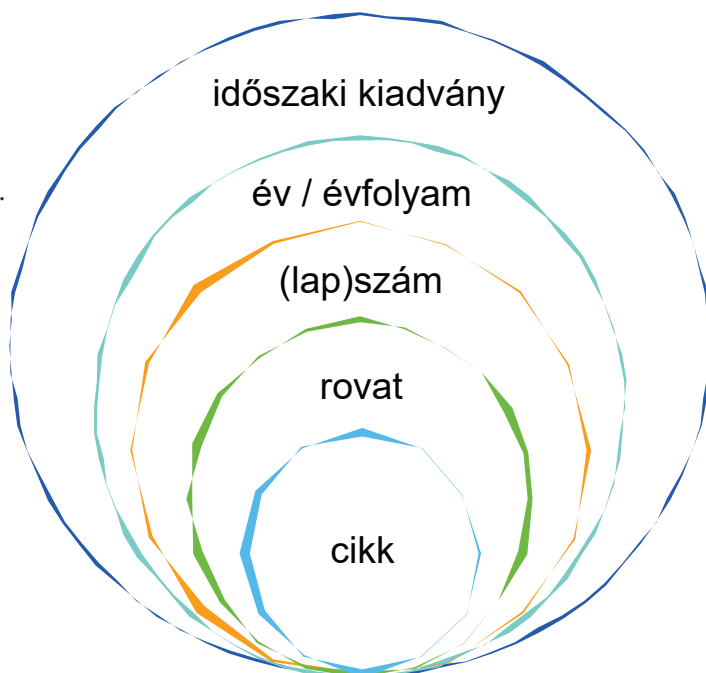
HOGYAN TALÁLOK MEG EGY CIKKET?

Ahhoz, hogy egy cikket megtalálj, először azt az időszaki kiadványt kell megtalálni, amiben megjelent. A könyvtárakban az időszaki kiadványok visszakeresését címük és megjelenési sorrendjük határozza meg. Az időszaki kiadványok egységeinek, részeinek elnevezéseit ismerni kell, hogy használni tudjuk:

- Az időszaki kiadványok évfolyamokból állnak. Az évfolyam egy évre vonatkozik.
 - Egy évfolyamban (általában) több lapszám jelenik meg.
 - Egy lapszámban több rovat van.
 - Egy rovat általában több cikket tartalmaz.
- Vannak időszaki kiadványok, melyeket az interneten is visszakereshetünk. Általában a folyóirat címe alatt az archívumban évfolyamonként/évenként és azon belül számok sorrendjében rendezik el.

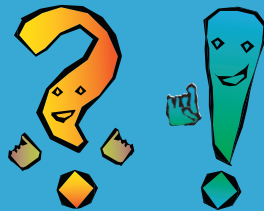
Ha a polcon vagy az interneten keresel egy időszaki kiadvány egy cikkét, az alábbi logikát kövesd! folyóiratcím → évfolyam/év → lapszám → cikk

ÍRTA
TÓTH VIKTÓRIA

III.

iNFORMÁCIÓS
INTÉZMÉNYEK,
KÖNYVTÁRAK

INFORMÁCIÓS INTÉZMÉNYEK II.

MI A KÖNYVTÁR?

A könyvtár szónak több jelentése van. Ezek a jelentések is változtak az idők folyamán. Ha tanulsz informatikát, már találkozhattál vele: így hívják a memória egységét, amelyben az általad készített és használt fájlokat tárolják. Mi itt most más jelentésben használjuk a könyvtár kifejezést.

A könyvtár megnevezést sokan leegyszerűsítően használják, pedig a könyvtár nem csak a könyveknek a tára, sokkal több annál!

KÖNYVTÁR ≥ KÖNYV + TÁR

A **könyvtár** olyan információs intézmény, amely a **közzétett (publikált)** információforrásokat gyűjti, rendszerezi, megőrzi és szolgáltatja. Ezekhez kapcsolódóan tanulási és szórakozási, művelődési lehetőségeket, programokat nyújt.

65.

A könyvtár „hozzávalói”:

Szolgáltatások, amelyek az információkhoz és a kultúrához **kapcsolódnak** (pl. kölcsönzés, helybenhasználat, tájékoztatás, előadások, klubok).

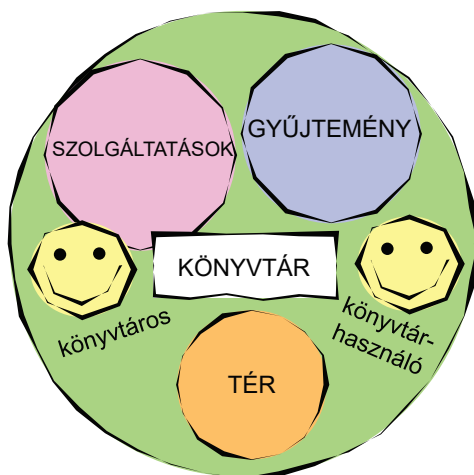

98.

Könyvtáros, aki a szak tudásával segíti, hogy minden használó megtalálja a számára szükséges információt, **szolgáltatást**.

98.

Tér, hely az egyének és a közösségnek, az informálódáshoz, találkozáshoz, az alkotáshoz, a tanuláshoz, a kikapcsolódáshoz.

Dokumentumgyűjtemény

– amely **közzétételre szánt**, különböző módon rögzített **dokumentumokból** áll, – amelyben a dokumentumokat rendszerezett, áttekinthető formában tárolják és megkereshetővé teszik.

65.

46.

Könyvtárhasználó, akit a könyvtárakban általában olvasónak nevezünk, akkor is, ha nem olvas, hanem zenét hallgat, rendezvényen vesz részt.

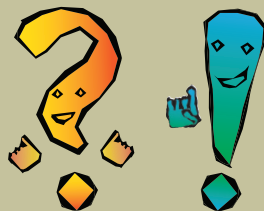
152.

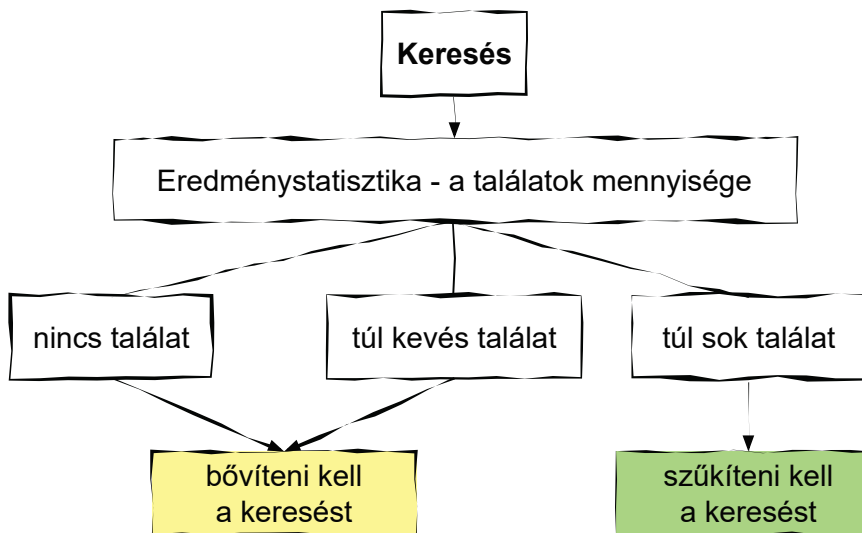
A könyvtári gyűjteményben való eligazodást segíti a dokumentumok áttekinthető elrendezése és a **könyvtári katalógus**. Ebben minden olyan dokumentum azonosító adatait (szerző, cím, kiadási adatok stb.) megtalálod, amely a könyvtár gyűjteményében rendelkezésre áll. A legtöbb könyvtár katalógusát a honlapjáról online elérheted.

ÍRTA
DÖMSÖDY ANDREA

IV.

iNFORMÁCIÓ- ÉS FORRÁSKERESÉS

Alakítsd folyamatosan a keresőkérdést! Ne feledd, a profik sem mindig elsöre fogalmazzák meg a számukra a legjobbat.

Elképzelhető, hogy a találati halmazzal nem mennyiségi, hanem tartalmi problémánk van, ilyenkor a keresőkérdés pontosítását a kereső-kefejezések változtatásával kell/lehet elérni.

HOGYAN SZŪKÍTHETEM A TALÁLATOK SZÁMÁT?

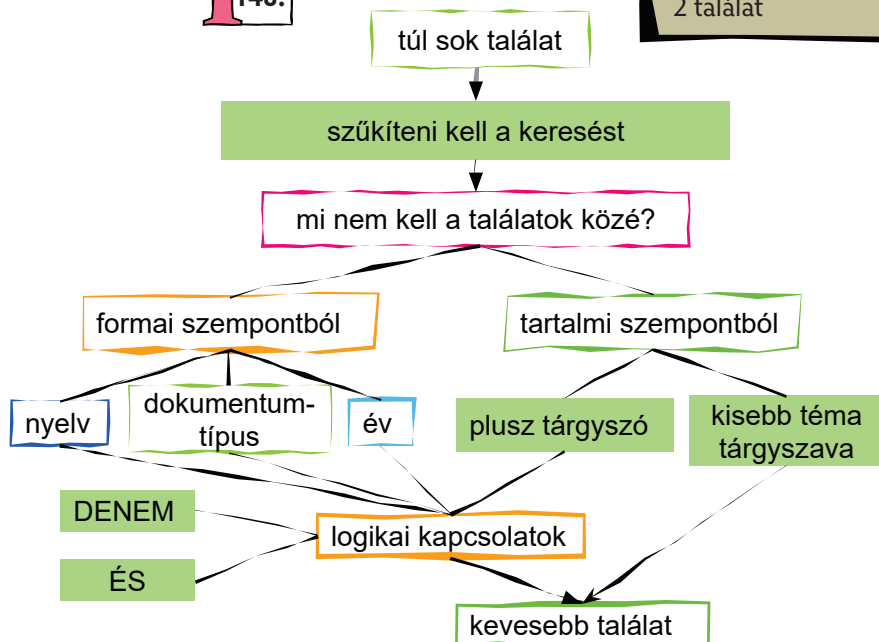
Kereséstörténet formai szűkítéssel **logikai operátorral**:

1. Tárgyszó: „madáretető” 18 találat
2. Tárgyszó: „madáretető” DENEM Nyelv: „hun” 2 találat
3. Tárgyszó: „madáretető” ÉS Dokumentumtípus: „könyv” 8 találat

148.

Kereséstörténet tartalmi és formai szűkítéssel **logikai operátorral**:

1. Tárgyszó: „madarak” 253 találat
2. Tárgyszó: „madarak” ÉS „Magyarország” 67 találat
3. Tárgyszó: „madarak” ÉS „Magyarország” ÉS Év: „2015-2021” találat 30 találat
4. Tárgyszó: „madarak” ÉS „Magyarország” ÉS Év: „2015- 2021” ÉS Dokumentumtípus: „könyv” találat 2 találat

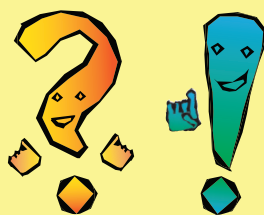
Kereséstörténet alárendelt fogalommal

1. Tárgyszó: „állatható-rozó” 15 találat
2. Tárgyszó: „madárható-rozó” 4 találat

ÍRTA

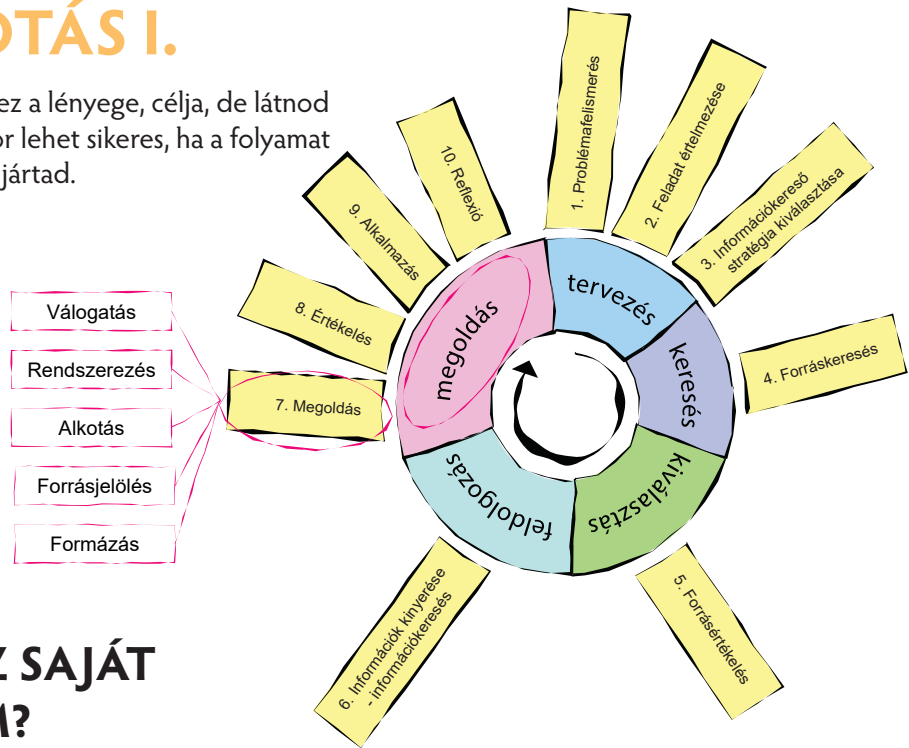
DÖMSÖDY ANDREA ÉS CS. BOGYÓ KATALIN

V.
iNFORMÁCIÓ–
ÉS
FORRÁSHASZNÁLAT

AZ ALKOTÁS I.

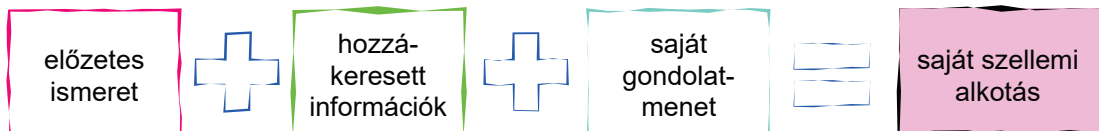
Az egész munkádnak ez a lényege, célja, de látnod kell, hogy ez csak akkor lehet sikeres, ha a folyamat előző lépéseit is végigjártad.

MITŐL LESZ SAJÁT A MUNKÁM?

Csak azok az alkotások nevezhetők új szellemi alkotásnak, amelyek a több forrásból megszerzett információt saját gondolatmenet mentén mutatják be. Ezek kiegészül(het)nek saját gondolatokkal, adatokkal. Ezek nélkül (csak) másolás, átfogalmazás. De lásd nem kell mindent neked kitalálni vagy úgy csinálni, mintha te mindent te találtál volna ki! Akkor lesz a szellemi alkotás a sajátod, ha a tartalmi és a szó szerinti **idézet**eket saját meglátásaid, saját gondolataid alátámasztására, kiegészítésére használod. Legyen a tiéd a terv, a gondolatmenet, gondolkodj az olvasottakon, tanulj közben, és légy **etikus** mások munkájával! Akkor meglesz a saját alkotásod!

190.

HOGYAN KEZDJEK BELE?

A **vázlat** egy készülő szellemi alkotás tervezete, felépítése, mely a munkafolyamat alatt állandóan alakul.

1. Ne most írd az első vázlatot! Már a munka legelején, a **feladat értelmezése** során el kellett készítened az első vázlatodat. Már akkor gondoltál valamit arról, hogy mi lesz a munkádban. Ezt alakítottad az információkeresés, az értékelés során. Ezt kell most újragondolnod:

- Megtartod és csak tovább részletezed?
- Csak kisebb módosításokat végzel rajta?
- Teljesen újraírod?

132.

A vázlattal folyamatosan dolgozz!
Az segíti a témát alakítani.

2. Rendezd a jegyzeteidet! Ha kialakítottad a vázlatot, vagyis megvan a gondolatmeneted, akkor ahhoz képest érdemes az összegyűjtött információkat rendezni. Ennek módja függ a jegyzetelési technikádtól. Olyat válassz, aminek segítségével az információkat számodra átláthatóan tudod a vázlatpontokhoz rendezni!

3. Használd a vázlatot vezérfonalként! Akár eltérhetsz tőle, ha a feladat, a téma logikája azt kívánja.

UTÓSZÓ

A Könyvtárostanárok Egyesülete, jelen kézikönyvünk kiadója, megjelenésünk évében ünnepi fennállásának 35. évfordulóját. Véletlen-e vagy nem, de szintén 1986-ban jelent meg a Zsolnai módszer részeként egy könyvtárhasználati tankönyv *Könyv a könyvről* címmel. Ezt utána még 12-féle tanulónak szóló, a könyvtárhasználatot tanító „tankönyvcsalád” követte a 2000-es évek elejéig. Ezek között találhatunk klasszikus tanulói tankönyveket, munkafüzeteket, feladatgyűjteményeket, szöveggyűjteményeket és egy kézikönyvet is. (Dömsödy, 2018, 306-309.) Az azóta eltelt 15-20 évben viszont új, felújított tartalmú, a tanulókat az információval való munkában könyvtári megközelítésből segítő kiadvány nem jelent meg.

A korábban megjelentek közül a *Fölfedezem a könyvtárat*, majd későbbi címén az *Információ - könyv - könyvtár* c. kézikönyvet tekintettük mintának, kiindulópontnak e kézikönyv első, elektronikus változatainak tervezésekor. Hasonlatosnak látjuk abban, hogy nem tankönyv, nincs leckékre osztva, tartalma jóval túlmutat a tanterveken, tananyagokon. Célja, hogy kézikönyvként egészben, összefoglalóan mutassa be az információzás, vagy régebbi, szakszerűbb kifejezéssel élve a szellemi munka technikáját. Ennek következtében Katsányi Sándor és Könyves-Tóth Lilla munkáit is jellemezte a problémaközpontúság, mely számunkra kiemelten fontos vezérelv. Különbözik tartalmában, annak frissességében, az elektronizáció adta újdonságok nagyarányú megjelenítésében, mely a két kézikönyv megjelenése közt eltelt 20-21 év alatt felgyorsult technikai fejlődés követelt meg. A feladathelyzetek, az információs problémák viszont nem változtak. Ezt hangsúlyozandó kézikönyvünkben tudatosan törekedtünk a nyomtatott és az újabb hordozójú információforrások együttes bemutatására. Ezzel is azt hangsúlyozzuk, hogy azok funkciója, célja, logikája a meghatározó, nem pedig az anyaga.

Bízunk benne, hogy ez a felépítéssel segíteni tudjuk az információzókat feladataik hatékony és sikerélményekben gazdag megoldásában. Emellett abba is bízunk, hogy a problémaközpontú és folyamat alapú szemlélet alkalmazásában tudjuk támogatni a könyvtáros és a pedagógus kollégákat.

Kézikönyvünknek ez már a harmadik változata, ami most nyomtatásban megjelent. De még mindig kísérletinek tekintjük. A színes, az ábrákat központi elemként kezelő forma újdonság számunkra, de nem csak a formát, a tartalmat is folyamatosan csiszoljuk. Fontosak számunkra a visszajelzések, így kezdőket és haladókat egyaránt arra kérünk, hogy osszák meg velünk véleményüket, ötleteiket. Látogassák meg a kiadvány honlapját, ahol ezt megtehetik: <https://portal.ktep.hu/infozz>

A szerkesztő

GYAKORI RÖVIDÍTÉSEK AZ INFORMÁCIÓ ÉS A KÖNYVTÁRAK VILÁGÁBAN

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
Ö
P
Q
R
S
SZ
T
U
Ü
V
W
X
Y
Z

Általánosan használt rövidítések

Bp. Budapest
CC Creative Commons (kreatív közjavak)
i.e. időszámításunk előtt
ill. illetve (de lehet illusztrátor, illusztráció is!)
Kr.e. Krisztus előtt
l. lásd
ld. lásd
min. minimum
sz. század (de lehet szám is!)
tart. tartalom
terj. terjedelem
tud. tudományos
ún. úgy nevezett
uo. ugyanott
uő. ugyanó
vö. vesd össze

Nem alfanumerikus jelek

© copyright (szerzői jog tulajdonosra utalás)
& és
hashtag, kettőskereszt jel
→ lásd (utaló)
§ paragrafus
~ tilde (címszó megismétlése)

Könyvtári, könyves rövidítések

c. cím, című
CCL Common Command Language (közös parancsnyelv)
ETO Egyetemes Tizedes Osztályozás
fej. fejezet
ISBN International Standard Book Number (nemzetközi könyvazonosító szám)
ISSN International Standard Serial Number (időszaki kiadványok, sorozatok nemzetközi azonosító száma)
kvt. könyvtár
lábj. lábjegyzet
tk. tankönyv

MUTATÓ

A mutatóban található kulcsszavak a témát mutatják, nem csak a szavak szövegben való előfordulását. Nem is tartalmazzák a szavak összes előfordulását, csak a fogalom megismeréséhez szükséges részeket. A mutató készítése során nem csak a szöveget, hanem az ábrák tartalmát is figyelembe vettük. A mutatóban a **vastag kulcsszavak** a kézikönyvben definiált fogalmakat jelzik, a vastagon szedett számok pedig a definíció, a kulcsszóhoz tartozó definíció helyét jelölik. A vastag mutatószavak a definiált fogalmakat jelölik.

A, Á

ábécé, ld.: betűrend
adat, 24
adatbázis, 142, **144**
adatmező, 142, 143, 151
adattár, 68
adminisztrációs pont, 89, 90, 100
agyagtábla, 121
ajánló, 52, 75, 136, 162, 163
ajánló bibliográfia, **153**
aláhúzás, 168
alaprajz, 88, 89
alárendelt fogalom, ld.: fölérendelt fogalom
alcím, 174, ld. még: cím
Alexandriai könyvtár, 120, 121
alfejezet, ld.: fejezet
álhír, 32, **34**, 161
alkotás (tevékenység), 17, 91, 166, 167, 172-175
alkotó, ld.: szerző
alkotótér, 89, 91
állókép, 47
and, ld.: logikai kapcsolatok
annotált bibliográfia, 153
anyakönyv, 82
APA, 223
aprónyomtatvány, **51**
archívum, 79, **82**
atlasz, **69**
audiovizuális dokumentum, **47**, 82
auditív dokumentum, 47, 82
azonosító adat, ld.: bibliográfiai adat

B

beépített kereső, 151, 157
befogadó, 32
beiratkozás, 87, 99, 100, 108-109, 110
beiratkozási díj, 109
bekezdés, 175, 190, 193
bennfoglaló mű, 180
beszéd, 28, 31, 46
betűrend, 72, 94, 182, 187
betűrendi jel, 93, 95, 96
bevezető, bevezetés, 17, 54, 175
bibliográfia (forrástípus), 70, 117, 136, **153**, 153-155, 187
más értelemben ld.: irodalomjegyzék

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
Ö
P
Q
R
S
SZ
T
U
Ü
V
W
X
Y
Z

Ajánló! Tőlem Neked, aki hozzám hasonlóan szeretnél gyorsabban eligazodni a minket körülvevő információkkal teli világban.

Sokunkkal megtörténik, hogy elkeveredünk a neten, pedig gyorsan kellene egy információ. Minden adott a sikerhez, hogy pillanatok alatt megtaláljuk. Van menő telónk és gyors netünk..., de hiába. Valami rendszerint hiányzik. A magabiztos információszerzési tudás. Előfordul, hogy rossz kérdést teszünk fel aztán vagy nincs találat, vagy túl sok van. Ilyenkor nem mindig tudjuk, mit módosítsunk, így elveszünk az információk tengerében. Ha nem találjuk meg az infót, abból kárunk is származhat. Mert a tudás, az információ pénz és hatalom, a felelős döntés, a gondolkodás, az önálló kreatív munka, az alkotás alapja.

Te szoktál szembesülni ilyen információs problémákkal?

Ha igen, ez a könyv neked szól, akármennyi idős is vagy 6-99 éves korig!

Azért született ez a kézikönyv, hogy az információzás, a könyvtárhasználat minden területén fejlődj!

Válaszokat kapj kérdéseidre.

Sikeres legyél a megfelelő minőségű források kiválasztásában, az etikus és igényes alkotásban!

hátsó borító